

TÜRKİYE'DE AİLE HEKİMLİĞİ UYGULAMASININ EBELERİN ÇALIŞMA KOŞULLARINA ETKİSİ

Ar. Gör. Dr. Ummahan Yücel*
Ebe Ayşe Yüksel**

*E.Ü. İzmir Atatürk Sağlık Yüksek Okulu, Ebelik Bölümü,

**İzmir İl Sağlık Müdürlüğü Bornova Toplum Sağlığı Merkezi

Giriş

- Türkiye’de son 30 yıldır sağlık hizmetleri örgütlenme modelinin yapısını değiştirmek üzere çalışmalar yapılmış ve son on yılda bu hazırlıklar tamamlanıp, uygulamaya geçilmiştir
- **Sağlık reformları;**
  - hizmetin finansmanının vergilerden değil, ödeyebilenlerin primleri ve katkı payıyla karşılanması
  - sağlık hizmet sunumu ile finansmanın ayrılmasını
  - sağlık kurumlarının özelleştirilmesi
  - yerinden yönetime dayalı ve rekabeti kolaylaştıran bir sistemin oluşması
  - sağlık emek-gücü istihdamında esnekleşmenin ve performansa dayalı ödemenin yaygınlaşması

Giriş

- Bu yapısal değişikliklerin ana unsurlarından birisi de birinci basamak sağlık hizmetleri sunum şeklinin “**Aile Hekimliği**” uygulamasına dnüştürölmesidir
- Yaşanan bu dönüşüm ebelik mesleğini ve ebelerin çalışma koşullarını olumsuz yönde etkilemiştir

Amaç

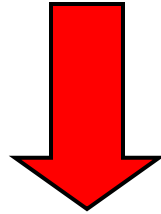
- Aile hekimliği uygulamasının ebelik mesleğine ve ebelerin çalışma koşullarına etkisini incelemek

Yöntem

- Aile hekimliği ile ilgili sekiz mevzuat ebelerin çalışma koşulları açısından incelenmiştir
- Aile sağlığı elemanı olarak çalışan ebeler ile kişisel görüşme yapılmıştır

Aile Hekimliği Uygulaması

- Sözleşme-güvencesiz istihdam
- Ödeme sistemi;
  - Kayıtlı kişi üzerinden ödeme
  - Performansa dayalı ödeme
- Ebenin tek başına çalışması
- Fiziki koşular; ebe-hemşire odası olmaması
- Aile Sağlığı Merkezi Giderleri (elektrik, su, telefon, bilgi işlem, temizlik, sekreteryaya ve tıbbi malzeme vb)
- .....

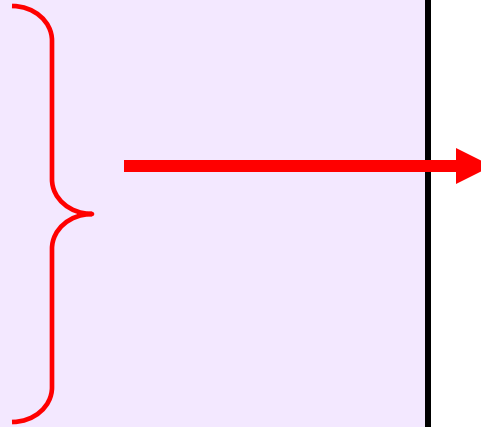

Ebeler için pek çok sorun demek

1961, 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirmesi Hakkında Kanun; BBSH- **Sağlık Ocakları**

EKİP HİZMETİ

- Hekim
- Ebe
- Hemşire
- Sağlık memuru
- Tıbbi sekreter
- Şoför ve hizmetli

Köy Tipi Sağlık Ocağı (*)

(Personel Ünvanı)	Sınıfı	Adedi
Tabip (**)	SHS	4
Hemşire	SHS	6
Sağlık Memuru	SHS	6
Ebe(***)	SHS	8
Sağlık memuru (Laboratuvar)	SHS	1
Veznedar	GIHS	1
Memur	GIHS	1
Şoför	GIHS	1
Kaloriferci	GIHS	1
Hizmetli	YHS	1
	TOPLAM	30

(*) Nüfusu 10.000'den az olan sağlık ocaklarıdır

(**) Tabiplerden kıdemli olan "sorumlu tabip" olarak görevlendirilecektir.

(***)10.000 'den fazla her 3.000 nüfus için 1 kadro ilave edilir.

2011, Aile Hekimliği Uygulaması; **Aile Sağlığı Birimi**

İKİLİ HİZMETİ

- Aile Hekimi
- **Aile Sağlığı Elemanı**
(hemşire, **ebe**, sağlık memuru, acil tıp teknisyeni)

– Sağlık Meslek Lisesi/Üniversite

- **Sözleşme: ASE**

- **Görevlendirme: Geçici ASE**

Geçici ASE= Görevlendirme; Örnek kişi (Ebe)

İzmir, 2007'den itibaren.....

- Evka-4, 7 nolu ASM
(1.5 yıl)
- 6 nolu ASM
- Çandarlı Acil Birimi
(gidiş-dönüş 6 saat)
- Evka 4, 7 nolu ASM (2 ay)
- Bornova TSM
- Bayraklı TSM
- Doğanlar ASM (5 günlük)
- Ümit ASM
- Toros ASM
- Yeni Foça Acil Birimi (1 ay)
- Atatürk ASM (1 ay)
- Evka-4 ASM
- 8 nolu AÇSAP (20 gün)
- Verem Savaş Dispanseri (1 Ekim'den itibaren..)
- ?

4 yılda 14 kurumda çalışma

Görevlendirme

Ebe X: “Bu kadar çok yerde çalışınca insanın **psikolojisi** bozuluyor. Bazı arkadaşlar depresyonda. **Yer kurumun çalışma sistemi farklı**, her seferinde yeni başladığın yere alışmaya çalışıyorsun . Birde seni nasıl olsa geçicisin diye **kimsenin yapmak istemediği işleri veriyorlar**. Örneğin burada giriş masasında duruyorum. Kuruma gelen herkesle ilk ben muhatap oluyorum şimdilik burada başla dediler hale aynı yerdeyim”

Ebe Y: “Yabancı bir evin mutfağında nasıl zorluk çekerseniz öyle zorluk çekiyorsunuz. İdrar kiti vb malzemeler nerde arıyorsunuz. Tam alışıyorsunuz başka yere gönderiliyorsunuz”

İdari soruşturma: Bitlis, 3 aylık bebeğe 20 doz Tüberküloz aşısı

“Aile Sağlığı Elemanı Aranıyor”

- **Pozisyon:** Aile Sağlığı Elemanı- EBE veya HEMŞİRE
- **İstenen nitelikler:**
  - üniversite veya Sağlık Meslek Lisesi Mezunu
  - **bilgisayar programlarını kullanabilen**
  - **gülyüzlü ve diksiyonu düzgün**
  - çalışkan, çabuk öğrenen, seri ve hamarat
  - tertipli ve düzenli
  - **baskı altında ve zaman sınırlaması ile çalışabilen**
  - tercihen Avrupa yakasında ikamet eden (Beşiktaş, Şişli, Sarıyer)
- **Sorumluluklar:**
  - gelen telefonlara yanıt verilmesi
  - **hasta müracaat-kayıt işleminin yapılması**
  - tüm **sekreteryanın yürütülmesine** yardımcı olmak
  - **ofis giderlerinin takibi**
  - günlük temizlik ve düzenin sağlanması ve esas olarak **AİLE HEKİMLİğİ UYGULAMA YÖNETMELİğİ**

Ebelik mesleğinden aile hekimin yardımcılığına; vasıfsızlaşma, değersizleşme

Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönerge

Ebenin Görevleri (Md.130)

- 15-49 yaş kadın izlemi
- doğum öncesi bakım ve izlemi, gebelik tanısı koyma,
- riskli gebe tespiti ve sevki
- doğum yaptırma, epizyotomi yapma, sevke karar verme
- doğum sonrası bakım
- 0-6 yaş grubu çocukların bakım ve izlemini yapmak

Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği

Aile sağlığı elemanının görev, yetki ve sorumlulukları (Md. 5)

- 1) 4 üncü maddede sayılan görevlerin yerine getirilmesinde aile hekimi ile birlikte çalışır
- 2) - yaşamsal bulguları ölçme
  - ilaç uygulama
  - yara bakımı
  - tıbbi malzemeleri hazır bulundurma
  - poliklinik hizmetlerine yardımcı olma

Ebelik mesleğinden aile hekimin yardımcılığına; vasıfsızlaşma, değersizleşme

- “Ebelik mesleğini mesleklikten çıkardı. Tüm hizmetler Aile Hekiminin üstüne verilmiş durumda, tıbbi sekreterden farkın yok doktor yap derse yapıyorsun. Önceden bebeğin, gebenin muayenesi, aşı ebenin işiydi” (Ebe)
- “kendimi ebe gibi değil çoğu zaman **sekreter gibi hissediyorum**”
- **Örn:** Hekimin kendini bölge halkına tanıtmak ve iletişim bilgilerini vermek için bastırıldığı stikırları apartmanlara asmayan ebenin tutanakla grup başkanlığına bildirmesi
  - **Müdürlüğün ebeye yaptığı açıklama:** bunları hep yaşıyoruz idare et yerini değiştireceğiz

Çoklu Görevler-İş Yoğunlaşması- İş yükünde artış

- Kan alma, idrar tetkiki (Laboratuvar)
- Enjeksiyon, pansuman, acil müdahale (Hemşire)
- Gebe ve bebek izlemi, bağışıklama, aile planlaması (Ebe)
- AHBS sistemine veri girişi, istatistik, kayıt (Tıbbi sekreter)
- “çok karışık çalışıyoruz belli bir işle uğraşmıyoruz bir günde her şeyi yapıyoruz. Kan alma, aşı, pansuman.. Sürekli bölünüyorsunuz. Her gelene her şeyi yapmak zorundasınız” (Ebe)

Güvencesiz çalışma

- 2 yıl'da bir yenilenen sözleşme ile çalışma
  - Sözleşmenin başlaması, yürütülmesi ve sonlandırılmasında asıl belirleyici olan taraf aile hekimi
- Memur statüsünde iken ASE olan sağlık çalışanı sözleşmenin sona ermesi halinde ayrıldığı görevine döner (*AHUY 2010; Md. 12*)

Kamu Görevlisi Olmayan Aile Sağlığı Elemanlarının İstihdamı (Maliye Bakanlığı, 01/06/2011)

İŞE BAŞLAMA

- Bir aile hekimine 100-150 başvuru
  - Telefon görüşmesi, CV bırakma, 10 kişiyi ile mülakat
- Mülakatı yapan hekimin cinsiyeti, bakış açısı, kişiliği sözleşme yapılacak ASE'nin seçilmesinde etkili

İŞİ SÜRDÜRME

“Devlet memurluğuna dönme seçeneği nedeni ile hekime itiraz etme imkanı vardı. Açıktan atamada böyle bir durum yok ya işi bırakacak ya da doktor ne isterse yapacak” (EBE)

İzin Kullanılamaması

Ekip hizmeti olmaması, performansa dayalı ücretlendirme nedeni ile

- Yıllık izin ((*30 gün İzin; Örn: Kars*)
- DÖ 2, DS 2 ay ücretli izin, ilk altı ay günde üç saat-ikinci altı ay günde bir saat süt izni
- Ebe: “.....gebeliğimin 37. haftasına kadar çalıştım”
- Bazı kadın ASE, doğum ve süt izni nedeni ile AH tarafından tercih edilmiyor
- ASE'nin iş görüşmesinde cevaplaması gereken sorulardan bazıları
  - *yaşı, evli mi?, evlenmeyi düşünüyor mu?, çocuk sahibi olmayı planlıyor mu?*

Esnek mesai, esnek istihdam

(Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği- Mayıs 2010)

AİLE HEKİMLİĞİ BİRİMİ GRUPLANDIRMASI

- *A ve B grubu AHB:* haftada 14 saat esnek mesai
  - Mesai 10.00-19.00
  - Mesai saatleri ve günleri hekim tarafından belirlenir (*Md. 10*)
- *A, B, C grubu AHB:* Aile Hekimi başına haftalık 10 saat düşecek şekilde ebe, hemşire, sağlık memuru veya tıbbi sekreterden biri çalıştırılmaktadır
  - AH ile haftada sadece 10 saat çalışacak ebe istihdamı

Negatif Performans

- gebeliğin zamanında tespit edilmemesi
- gebe ve bebek izlemlerinin, aşılarının uygun zaman cetveli içinde yapılmaması
- kayıtların doğru tutulmaması, Aile Hekimliği Bilgi Sistemine doğru işlenmemesi gibi durumlarda performans kesintisi yapılmaktadır
- Kesintiler bazı durumlarda çalışanın hizmet sunumu ile doğrudan ilgili değildir
  - gebe ya da bebeğin hastalanıp hastanede yatarak tedavi görmesi, şehir dışına gitmiş olmaları, taşınma, adres ya da telefon numaralarının yanlış olması
- **GELİR GÜVENCESİZLİĞİ**

Değersizleşme

▪ Hasta Hakları, ALO 184 SABİM

- “Şikayet mekanizması çok hızlı çalışıyor” (AH, Ebe)
- “....kendi aile hekimine başvurması gerektiğini söyledik. İşi hallolmadığı için inanılmaz tehditler duyduk. Tehtidi biz duyduk şikayeti o yaptı uyarıyı biz aldık. Hasta hakları konusunda çok geliştik de sağlık personeli hakları nerede !!!” (Ankara, ASE)

▪ Denetimler

- Örn: Ebe aşı kartı getirilmeyen bebeğin aşısı yapıyor....alandan alınan aşı kartlarının fotokopisi ASB’de ki verilerle karşılaştırması sırasında
  - “Direkt suçluyorlar nerden bilelim aşığı yapmadan yazdığını diyorlar. Gerçeği araştırmadan bizi sahtekarlıkla suçluyorlar” (EBE)

Sonuç olarak

aile hekimliği uygulaması ebeler için;

- bağımsız mesleki rol kayıplarına neden olmuş, ebeliği profesyonel bir meslek olmaktan çıkarılıp, aile hekiminin yardımcı durumuna getirilmiştir
- güvencesiz çalışma, mesai saatleri, iş yükü ve fiziki ortam vb. nedenlerle çalışma koşulları olumsuz yönde etkilenmiş
- birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında, meslek ve çalışma koşulları açısından olumsuz yönde köklü değişiklik olmuştur

Teşekkür ederim...